

İŞÇİLİK BİLİNCİ, SINIF BİLİNCİ, ANTI-KAPİTALİST SİYASAL BİLİNÇ

21 Nisan 2021

Yıldırım Koç

Ülkemizde çok yaygın bir hata, işçilik bilinci, sınıf bilinci ve anti-kapitalist siyasal bilincin birbirine karıştırılmasıdır. İşçi sınıfının davranışlarını anlayabilmek için bu kavramların açıklığı kavuşturulmasında yarar var.

İŞÇİLİK BİLİNCİ

Üretim araçları mülkiyetinden kopmuş veya mülksüzleşmiş kişinin ücretli olarak çalışmaya başlaması onun hemen bilinçlenmesini getirmeyebilir. Özellikle birinci kuşak işçilerde bu bilinç genellikle biraz gecikmeli olarak gelişir. Ayrıca, bilinçlenmede de farklı aşamalar söz konusudur. Bunların birbirine karıştırılması çeşitli değerlendirme hatalarına yol açar.

İşçinin, sorunlarının sorumlusu olarak kendi patronunu görmesi ve ona karşı tavır almaya başlamasıyla birlikte, “işçilik bilinci”nden söz edilebilir. Yeni işçileşen kesimlerde bu bilincin gelişmesi önemli bir zaman alır. Özellikle tam mülksüzleşmemiş ve işçiliğe geçici bir durum olarak bakan işçilerde işçilik bilinci kolay kolay ortaya çıkmaz. Yaz aylarında inşaatlarda işçilik yaparak köydeki gelirine ek kazanç elde etmek isteyen insanların davranışı genellikle böyledir. İşçi, işvereni “kendisine ekmek veren velinimet” olarak görebilir. Özellikle geçici bir süre işçilik yaptıktan sonra kendi dükkanını yeniden açabileceği veya köydeki borçlarını ödeyip tarlasına yeniden sahip olabileceği umudunu taşıyan kişilerde işçilik bilinci bile gelişmez.

SINIF BİLİNCİ

İşçinin, sorunlarının sorumlusu olarak sermayedar sınıfı görmesi ve diğer işçilerle birlikte işverenine ve sermayedar sınıfa karşı tavır almasıyla birlikte, “sınıf bilinci”nden söz edilebilir. Bu tavırda kapitalizme değil, kapitalizmin sonuçlarına veya yol açtığı sorunlara karşı çıkış söz konusudur.

Sınıf bilinci, işçinin karşılaştığı sorunları çözebilmek için kendisi gibi olanlara, diğer bir deyişle işçi sınıfına ihtiyaç duyduğu dönemlerde gelişir ve etkili olur. İşçiler arasında sınıf dayanışmasının gelişmesi bu bilince bağlıdır. Bu tavır, henüz anti-kapitalist bir bilinç değildir. İşçi, kapitalist düzen çerçevesinde sermayedar sınıfa karşı işçi sınıfının bir parçası olarak mücadele ederek durumunu düzeltmeye çalışmaya başladığında, sınıf bilincine ulaşmıştır. Sınıf olgusu, sınıf bilinci ve ona dayalı sınıf hareketi, anti-kapitalist siyasal hareketlerin henüz gelişmediği dönemde, 19. yüzyılın ilk yarısında da vardı.

Solda çok yaygın bir yanlış, işçilere sınıf bilincinin dışarıdan iletileceği düşüncesidir.

Bunun nedeninin, 1960'lı ve 1970'li yıllarda işçi sınıfının geniş kesimlerinin hayatlarından büyük ölçüde memnun olmasından kaynaklandığını sanıyorum. Bu yıllarda yaşanan işçi eylemlerini biliyorum. Epeyce bir bölümünü de yakından izledim ve hatta içinde yaşama olanağım oldu. Bu yıllar, kapitalizmin Altın Çağı olarak nitelenen bir dönemdi. Ekonomiler büyüyordu. İşsizlik yok gibiydi. İşçilerin epeyce bir bölümünün hâlâ kırsal kesimle bağı sürüyordu ve yan geliri vardı. Sınıf mücadelesinin yaygın biçimde ortaya çıkmasının maddi koşulları yoktu. Bozkır yaştı. Solcuların çoğu, işçilerin büyük çoğunluğunun sessizliğini, sınıf bilincinin yokluğuna bağladılar ve işçi sınıfına “dışarıdan sınıf bilinci” götürme anlayışını içselleştirdiler.

1989 Bahar Eylemleri sınıf hareketiydi. Yüzbinlerce işçi, birileri onlara sınıf bilinci taşıdı da öyle mi hareketlendi?

2015 yılında metal işkolunda Bursa'da başlayan ve diğer bazı illere de yayılan büyük direniş bir sınıf hareketiydi. Birileri onlara “dışarıdan sınıf bilinci götürdü” de, onbinlerce insan bu nedenle mi büyük bir kitlesel mücadeleye girdi?

Tabii ki, hayır.

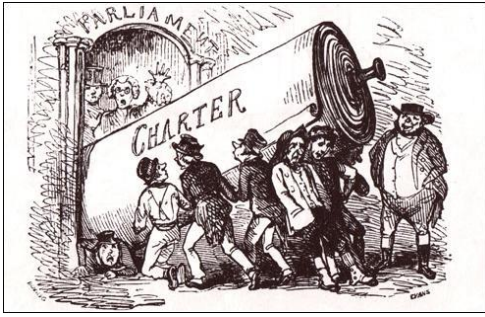
Sınıf mücadelesinin gelişmesinin maddi koşullarının bulunmadığı dönemde “sınıf bilinci taşıyarak” işçileri hareketlendirme umudu, derenin kurduğu dönemde dökme suyla su değirmeni çalıştırmaya

benzer. Beceremezsiniz. Sonra da değirmenden umudunuzu kesersiniz. Halbuki yağmur mevsimi yaklaşmaktadır. Dere yeniden canlanacak ve su değirmeniniz çalışacaktır.

İşçilik yapmakla işçilik bilinci ve arkasından sınıf bilinci hemen gelişmez. Ayrıca, sınıf bilinci kalıcı da değildir. Sınıfına ihtiyaç duyduğunda sınıf kimliğiyle hareket eden birçok işçi, geçim sorunları belirli bir ölçüde giderildiğinde kolayca başka kimlikleriyle hareket etmeye başlamıştır. Bazı önemli işçi eylemlerinde sınıf kimliği ve sınıf bilinci ön plandayken, eylem sonrasında (ve özellikle eylem başarısızsa) sınıf kimliğinin geri plana itildiği örnekler çoktur. Bu nitelikteki eylemlerde sel gittikten sonra kalan kalan kum fazla değildir. Diğer bir deyişle, sınıf kimliği ve bilinci bir kez kazanıldı mı işçinin daha sonraki davranışlarına daima bu kimlik ve bilinç damga vuracak değildir. İnsan son derece karmaşık bir yapıdır ve çeşitli kimliklere (etnisite, inanç, siyasi görüş, vb.) aynı anda sahiptir. Sınıf kimliği, bunlardan en son ve ancak hayat zorladığında edinilendir.

İşçilere sınıf bilincini kimse öğretmez; yalnızca yaşadıkları öğretir. Hayat şartları işçileri biraraya getirdiğinde, haklarını koruyabilmek ve geliştirebilmek için ancak kendileri gibi olanlarla birlikte davranmak zorunda olduklarında, sınıf bilincine erişirler.

Bu nedenle, bilimsel sosyalizm öncesindeki dönemde de sınıf bilinçli işçilerin oluşturdukları siyasal hareketler vardı. Bunların belki de ilki, 1827-1834 yıllarında ABD'de gelişti. Bu konuda temel kaynak, Alden Whitman'ın International Publishers tarafından 1943 yılında



yayımlanan **Labor Parties 1827-1834, Initial Steps in Independent Political Action During the Formative Years of Workers' Organizations in the U.S.** (International Publishers, New York, 1943) kitabıdır. (İşçi Partileri, 1827-1834, Birleşik Devletler'de İşçilerin Örgütlerinin Oluşum Yıllarında Bağımsız Siyasal Eylemde Başlangıç Adımları) Yaklaşık 200 yıl önce kurulan işçi partilerinin listesi bu kitapta 63. sayfada verilmiştir.

İngiltere'de 1838-9, 1842 ve 1848 yıllarında yükselen Çartist hareket de siyasi bir sınıf hareketidir.

Her iki örnekte de işçiler sınıf bilinciyle siyasal alanda hareket etmişlerdir.

Anti-kapitalist siyasal bilinç ise farklıdır ve kendiliğinden elde edilmez; kapitalizmin işleyiş kurallarının öğrenilmesi ve kapitalizmi aşan bir toplumsal, siyasal ve ekonomik sistemin inşası ancak bilimsel çalışmayla elde edilebilir.

Bu üç kavramın karıştırılması ciddi siyasi hatalara yol açar.

